

Maak je sterk tegen armoede op school

Stappenplan voor een (beter) armoedebeleid op school

Bekijk alle dossiers, verhalen en aanbevelingen
op www.netwerktegenarmoede.be/onderwijs

Inhoudstafel

Inleiding	4
Hoofdstuk 1: Naar een goed schoolkostenbeleid	9
1. Richt een werkgroep kostenbeheersing op	9
2. Werk een visie uit	10
3. Organiseer het kostenbeleid van de school	11
4. Betrek de ouders	14
5. Schoolfacturen – wat wel en wat niet?	16
6. Les- en schoolmateriaal	19
7. Activiteiten binnen en buiten de schoolmuur	22
8. Een goed schoolkostenbeleid organiseert u samen	24
Hoofdstuk 2: Naar een goede communicatie met ouders in armoede	27
1. Richt een werkgroep communicatie op	27
2. Waak over een goede interne communicatie	28
3. Zie de leerlingen zelf niet over het hoofd	30
4. Werk aan het onthaal	32
5. Andere contactmomenten	36
6. Neem uw schriftelijke communicatie onder de loep	42
7. Werk aan vertrouwen	44
8. Hou rekening met het verschil in referentiekader	46
Nawoord	52
Leesvoer	53
Colofon	56

Inleiding

Wie zijn wij?

In het Netwerk tegen Armoede werken 59 verenigingen samen rond één doel: armoede en sociale uitsluiting uitbannen. In de verenigingen staan mensen die in armoede leven centraal. Zij nemen er op alle niveaus het woord. De verenigingen gaan actief op zoek naar mensen die in armoede leven, betrekken hen vervolgens bij de werking, laten hen aan het woord en bieden hen ondersteuning om meer greep te krijgen op de persoonlijke situatie. De verenigingen kunnen voor ondersteuning van hun werking een beroep doen op het team van het Netwerk tegen Armoede. Daarnaast staat het Netwerk tegen Armoede in voor de uitwisseling van ervaringen, visies, succesverhalen en stimuleert het leerprocessen tussen de verenigingen onderling.

Op basis van de ervaringen en de meningen van de mensen maken de verenigingen en het Netwerk dossiers op en stappen daarmee naar de overheid, de betrokken diensten, het brede middenveld, het bedrijfsleven en de publieke opinie. Ook op juridisch vlak ondernemen wij acties. Het Netwerk tegen Armoede werkt ook aan de verbetering van de beeldvorming rond mensen in armoede en het wegwerken van vooroordelen.

Hoe werken wij rond onderwijs?

Het Netwerk tegen Armoede gaat actief op zoek naar informatie, ervaringen van mensen in armoede en bondgenoten om voorstellen te doen en acties te organiseren die leiden tot een beleid dat armoede actief voorkomt en wegwerkt, en dat gelijke onderwijskansen biedt aan iedereen. Binnen de overleggroep onderwijs van het Netwerk tegen Armoede bundelen de

verenigingen waar armen het woord nemen de meningen en ervaringen rond allerlei onderwijskwesties (denk aan leerlingenbegeleiding, onderwijshervormingen, en natuurlijk ook schoolkosten). Vervolgens stappen we daarmee naar de Lop's, de lokale overheden en/of de Vlaamse overheid. Het Netwerk is ook het aanspreekpunt voor de Vlaamse overheid, o.m. voor aftoetsing van beleidsvoorstellen aan de (mogelijke) impact ervan op mensen in armoede.

Waarom deze publicatie?

De verenigingen waar armen het woord nemen met een themawerking rond onderwijs verzamelden in de loop der jaren allerlei tips, aanbevelingen, ideeën voor scholen die werk willen maken van een beleid rond armoede, ouderbetrokkenheid, schoolkosten... Om tegemoet te komen aan de vragen van scholen naar ondersteuning hiervoor, werd al deze informatie gebundeld in een brochure die vrij verspreid wordt. Op die manier hopen we scholen te inspireren en ook echt concreet vooruit te helpen. **We focussen op twee speerpunten, namelijk schoolkosten en communicatie.** Deze vormen grotere uitdagingen voor het secundair onderwijs dan voor het basisonderwijs, waardoor de tips zich vooral op het secundair lijken toe te spitsen, maar er zitten zeker ook bruikbare ideeën in voor basisscholen.

Het onderwijs moet betaalbaar blijven, ook voor mensen in armoede

De kost van onderwijs, school lopen, vooral in het secundair onderwijs (wegens het ontbreken van een maximumfactuur), is niet voor elke deelnemer dezelfde. We stellen grote verschillen vast tussen de diverse studierichtingen, graden en tussen de scholen onderling. De studiekosten-

monitor van het Steunpunt Onderwijsonderzoek bevestigde dat zelfs voor de eerste graad. Maar: dat de ene school 'duurder' is dan de andere mag geen selectie criterium zijn. Het Netwerk tegen Armoede is van mening dat elke jongere, en dus ook de kansarme jongere, de kans moet krijgen om ook een duurdere opleiding toch betaalbaar te volgen. Alle jongeren zouden immers moeten kunnen studeren wat ze graag willen studeren en niet beperkt mogen worden door wat hun ouders kunnen betalen.

Er is werk aan communicatie met ouders in armoede

We horen vaak van scholen dat zij moeite hebben om ouders in armoede werkelijk te bereiken. Te snel spreekt men dan over een gebrek aan betrokkenheid van deze (kwetsbare) ouders. In het secundair onderwijs stelt het probleem zich scherper dan in het basisonderwijs. Goed communiceren is niet gemakkelijk, maar wel o zo belangrijk: het gaat tenslotte om de relatie tussen de school en het gezin van de schoolgaande jongere. Werken aan ouderbetrokkenheid en (dus) een goede communicatie is een proces dat nooit 'af' is! We merken, o.m. via onze vormingen, dat inzicht in en kennis over armoede die communicatie al heel wat kan verbeteren. Ook daartoe wil deze publicatie een bijdrage leveren.

Er zijn verschillende wegen die kunnen leiden naar deze doelen, en die willen we hier samen met u verkennen.

Hoofdstuk 1

Naar een goed schoolkostenbeleid

Actieplan en tips

1. Richt een werkgroep kostenbeheersing op

Omdat een goed kostenbeleid een continu proces is, is het een goed idee om binnen de school met een werkgroep te starten waarin kostenbeheersing centraal staat. Die werkgroep kan permanent het kostenbeleid van de school monitoren en bij een jaarlijkse evaluatie nieuwe maatregelen, actiepunten... voorstellen. Door de informatie rond schoolkosten binnen een werkgroep te centraliseren, kan de school er een beter zicht op krijgen. De werkgroep kan het hele schoolteam blijvend sensibiliseren en naar creatieve oplossingen helpen zoeken. Het is misschien een goed idee om hiervoor met interne vacatures te werken en een goed overdacht profiel te hanteren: iemand met kennis van armoede, groot empathisch vermogen, ... Die basis van vrijwilligheid is belangrijk om een goed draagvlak te creëren bij de betrokkenen (en, bij uitbreiding, binnen het schoolteam).

2. Werk een visie uit

Zoals andere beleidskwesties vraagt goed kostenbeleid uiteraard om een streefdoel en een visie (liefst op armoede en diversiteit in zijn algemeenheid, om zo te komen tot kostenbeheersing). We adviseren daarom om binnen de werkgroep kostenbeheersing een visie rond schoolkosten en onbetaalde schoolrekeningen te ontwikkelen, die verspreid wordt via het schoolreglement, zodat elk personeelslid, elke ouder, en elke leerling op de hoogte is van het beleid dat de school voert hierrond.

Vraag

- In welke mate willen we er als school naar streven om zo weinig mogelijk aan de ouders door te rekenen?
- Hoe kunnen we de leerkrachten betrekken om de schoolkosten te drukken?
- Wat met onze werkingstoelage? Komt die rechtstreeks ten goede aan de leerlingen of wordt ze veelal aan andere zaken besteed?
- Kunnen we niet op de infrastructuur besparen door die efficiënter te gebruiken en/of door energiebesparende maatregelen en die middelen vervolgens elders inzetten?

Kernidee

Elke leerling, arm of rijk, is welkom op onze school, kan er zijn/haar talenten ontwikkelen en krijgt er alle mogelijke kansen. In onze school wordt geen enkele leerling uitgesloten omdat hij/zij in armoede leeft. Goed onderwijs en betaalbaar onderwijs sluiten elkaar niet uit - integendeel.

Aan de slag!

3. Organiseer het kostenbeleid van de school

Dikwijls beslissen leerkrachten vrij autonoom over het materiaal en de boeken die ze in hun lessen willen gebruiken, uitstappen die ze willen plannen, en brengen ze elkaar daar niet van op de hoogte. Het gevolg is dat veel leerkrachten niet het totale kostenplaatje kennen dat aan de gezinnen wordt doorgerekend. Een werkgroep kosten kan ervoor zorgen dat dergelijke zaken wel intern in kaart gebracht worden. Daarna kunnen met leerkrachten en directie afspraken gemaakt worden, bijvoorbeeld over een 'maximumfactuur' voor boeken en materiaal. Een goed idee is om ook een of twee vaste vertrouwenspersonen aan te duiden, die voor de ouders het aanspreekpunt omtrent onbetaalde schoolfacturen kunnen zijn. Het ideaal profiel van deze teamleden: ze kunnen empathie opbrengen en hebben kennis over (kans)armoede.

3.1 Overweeg een vrijwillig opgelegde maximumfactuur

In het basisonderwijs is ze verplicht, maar ook een middelbare school kan beslissen om zichzelf een maximumfactuur op te leggen. Met andere woorden: een bedrag vastleggen waar de facturen voor gezinnen niet boven mogen komen. Uiteraard kan dat verschillen per graad en studierichting. Om dit te kunnen doen, is het noodzakelijk dat de school vooraf al een goed zicht heeft op de kosten die gemiddeld aan de ouders worden doorgerekend. De echte uitdaging voor de werkgroep is om het bedrag jaarlijks te

doen dalen. Het Provinciaal Onderwijs in Antwerpen werkt al een tijdje met succes op deze manier en kan dus als good practice inspireren. Dit vraagt een boeiende oefening van de school, nl. het ophoesten van de huidige kosten, een overzicht van alle verplichte, noodzakelijke en niet-verplichte uitgaven en een evaluatie: hoe kunnen we de kosten doen dalen?

Aandachtspunt

Evalueer jaarlijks de lijst met schoolkosten zodat er geen overbodige aankopen op de lijst staan. Bekijk ook eens of de school het materiaal niet kan aankopen en vervolgens verhuren, verken mogelijke partnerschappen in de buurt... Probeer elk jaar beter de kosten in te schatten en de totale factuur te doen dalen.

Specifiek voor het basisonderwijs: bewaak de maximumfactuur! Wees alert voor 'verdoken' kosten en de '2 euro aan de schoolpoort'-praktijken. De bedoeling van de maximumfactuur is dat ouders weten wat ze zullen moeten betalen per schooljaar, dat ze dat kunnen plannen, en dat het betaalbaar is voor iedereen. Wat nodig is om de eindtermen te halen, wordt gratis door de school ter beschikking gesteld – communiceer dat, zodat niemand nodeloos op kosten wordt gejaagd.

3.2 Richt een sociale kas op

Als er middelen voor zijn, en een draagvlak om de kas te blijven vullen, kan je een solidariteitsfonds of sociale kas oprichten. Een sociale kas wordt het best beheerd door het financieel team. De kas kan aangesproken worden wanneer sommige gezinnen er niet of niet volledig in slagen om hun facturen te betalen. Werk vooraf een plan uit over de toeleiding, het aanspreekpunt, de zaken waarvoor het geld kan worden aangewend. De middelen

kunnen bijvoorbeeld gebruikt worden voor noodzakelijk schoolgerief (bijvoorbeeld schoolboeken als ouders de factuur van een externe leverancier niet kunnen betalen) of om de kosten voor (meerdaagse) uitstappen te helpen drukken. Communiceer ook over deze kas: ouders moeten weten dat ze bestaat en waarvoor ze dient. Zo kunnen alle kinderen aan alle schoolactiviteiten deelnemen. Een mooie handleiding voor het solidariteitsfonds is terug te vinden bij de tools van het project 'Samen tegen Onbetaalde Schoolfacturen' op www.aanpakschoolfacturen.be

Aandachtspunt

Vraag raad aan ervaringsdeskundigen

Indien het CLB een ervaringsdeskundige in de armoede en sociale uitsluiting heeft aangeworven, of er is een ervaringsdeskundige brugfiguur in de school, of je school heeft contacten met een vereniging waar armen het woord nemen, tracht hen dan te betrekken in de werkgroep. Zij kunnen vanuit opleiding en/of ervaring vaak sneller de vinger op de wonde leggen en aanduiden wat eventuele kwalijke neveneffecten kunnen zijn van goedbedoelde maatregelen. Op die manier werk je tegelijk aan het inzicht van het schoolpersoneel in armoede.

3.3 Gratis is niet beter

Ouders, ook ouders in armoede, willen gerust betalen voor de school van hun kinderen. Hoewel het vaak met de beste bedoelingen is, kan een 100% gratis aanpak al eens de eigenwaarde van gezinnen in armoede aantasten. Als alles liefdadigheid wordt, voelen ze zich snel te afhankelijk. Het is beter om toch een aangepaste/haalbare financiële bijdrage te vragen voor uitstappen, activiteiten en materiaal.

Vraag raad aan armoede-organisaties, experts van bijvoorbeeld het CLB... om het inzicht rond armoede te vergroten.

3.4 Laat de ouders zelf beslissen waar ze de schoolaankopen doen

De school geeft aan de ouders best de vrijheid om voor boeken en ander materiaal naar de goedkoopste oplossing uit te kijken, mits goede richtlijnen van wat mag en niet mag. Ook drankjes voor tijdens het middageten of de speeltijd hoeven niet per se op de school gekocht te worden. Indien ouders de drank voor hun kinderen willen aankopen in de goedkopere supermarktketens, moet dat mogelijk zijn. Een andere mogelijkheid is om kraantjeswater gratis aan te bieden. Hiervoor is een tussenkomst mogelijk via de watermaatschappij. Ook voor sport- en turnkledij zou men zich flexibel kunnen opstellen.

4. Betrek de ouders

Alle ouders zijn 'partner' van de school, ook de ouders die in armoede leven. Zorg dat zij voldoende gehoord worden. Ook zij kunnen immers betrokken worden bij de samenstelling van het boekenpakket, bij de beslissing of schoolboeken al dan niet gekocht of gehuurd worden of omtrent het kostenplaatje van schoolreizen.

Het klopt dat ouders in armoede soms moeilijk langs de klassieke kanalen te bereiken zijn. Vaak schamen ze zich te veel ten aanzien van de school of de andere ouders om zich echt te engageren op de school. De school kan naar manieren zoeken om toch in dialoog te treden met ouders in armoede.

Extra opdracht

Zoek naar manieren om in dialoog te treden met ouders in armoede. Ook verenigingen waar armen het woord nemen kunnen een brugfunctie vervullen om tot een dialoog te komen. Stippel echter als school eerst een visie uit en pas dan een plan van aanpak rond ouderbetrokkenheid. Dit werkt immers alleen als de school ook echt ouders in armoede wil bereiken en als de school ook echt van plan is met de opmerkingen van de ouders rekening te houden, ook en vooral als die er afwijkende meningen op nahouden. Het vraagt moed om ouders te betrekken in het schoolproces, maar die betrokkenheid is tegelijk essentieel, ook binnen een kostenbeheersend beleid. Een warm onthaal, een uitgebreid inschrijvingsmoment, een positieve sfeer en extra hulp bij bijvoorbeeld het invullen van formulieren legt een positieve basis van ouderbetrokkenheid.

Aan de slag!

Aandachtspunt

Een aantal principes die een rol kunnen spelen bij het uitwerken van een visie op ouderbetrokkenheid:

- vertrouwen
- investeren in informele contactmomenten
- investeren in persoonlijk/mondeling contact
- wederkerigheid van de relatie
- partnerschap tussen school en ouder (meer info in het hoofdstuk over communicatie)

5. Schoolfacturen – wat wel en wat niet?

5.1 Zorg voor verschillende betalingsmodaliteiten

Uit ervaring weten we dat hoe meer betalingsmodaliteiten (cash, overschrijving, domiciliëring) een school hanteert, hoe minder problemen er zijn met onbetaalde facturen. In de regel geldt ook: veel facturen met telkens kleine bedragen worden gemakkelijker betaald. Té veel is echter ook niet goed: de school kan verkeerdelijk de indruk wekken zeer duur te zijn. Facturen die in het begin van de maand worden meegegeven, maken trouwens het meeste kans om betaald te worden.

5.2 Gespreide betaling

Heel wat schoolfacturen komen samen aan het begin of het einde van het schooljaar. Te veel facturen op korte termijn, voor te grote bedragen, kunnen voor gezinnen in armoede echt een probleem zijn. Sinds september 2019 is het ook in het secundair onderwijs verplicht om ouders of meerderjarige leerlingen de mogelijkheid te geven de schoolfacturen gespreid te betalen. In het basisonderwijs bestond deze regel al langer. Die mogelijkheid moet worden vermeld in de bijdrageregeling én op elke schoolfactuur. Daarnaast moeten die documenten een contactpersoon vermelden tot wie ouders zich kunnen wenden als zij een gespreide betaling of informatie hieromtrent wensen.

En waarom niet met een spaarsysteem werken voor grotere uitgaven, zoals een meerdaagse schoolreis?

Niet alle ouders hebben controle over hun inkomen

In sommige gevallen kunnen gezinnen in schuldbemiddeling zitten. Via het vast financieel team en de vertrouwenspersonen kan daar bij de ouders naar gepolst worden. Mocht blijken dat ook de schoolkosten via schuldbemiddeling moeten geregeld worden, kan de school in samenspraak met de ouders contact opnemen met de schuldbemiddelaar. Dan kan eventueel een gespreide betaling afgesproken worden. Let wel: ook gezinnen in schuldbemiddeling ontvangen graag informatie omtrent betalingen. Stuur facturen, herinneringen en andere briefwisseling dus zowel naar de schuldbemiddelaar als naar het betrokken gezin.

5.3 Cash

Het mag vreemd lijken in deze tijden, maar toch zijn er nog steeds gezinnen die niet over een zichtrekening bij de bank beschikken. Met een overschrijvingsformulier zijn deze mensen dus niet veel. Ook verkiezen heel wat

mensen in armoede sowieso om contant te betalen, wanneer hen dat het beste uitkomt. Het financieel team kan vaste dagen en uren voorzien om cash te betalen.

Aandachtspunt

Wat wel: communiceer transparant over schoolkosten

De werkgroep communicatie kan er over waken dat de lijst met te verwachten kosten in heldere en eenvoudige taal wordt opgesteld en dat alle uitgaven voldoende gemotiveerd worden voor de ouders. Bied standaard gespreide betaling aan, zodat ouders daar geen extra stappen naar de school toe voor moeten ondernemen. Deel ook aan het begin van het schooljaar mee wat het totale kostenplaatje zal zijn van een schooljaar. Een systeem waarbij in september een overzicht wordt meegegeven met de totaalkost en de verdeling per termijn, mét verantwoording van de bedragen, wordt door ouders erg gewaardeerd, wat zeker de correcte betaling ten goede zal komen - en niet enkel vanuit gezinnen in armoede.

Wat niet: incassobureaus

De confrontatie met een incassobureau maakt het voor gezinnen met financiële problemen vaak gewoon nog erger, omdat ze extra administratieve boetes en interesten moeten betalen. Dreigen met gerechtelijke procedures verzielt in de praktijk de relatie met de school. Gezinnen in armoede laten de factuur meestal niet opzettelijk liggen. Vaak gaat het eerder om onmacht dan om onwil, omdat er simpelweg geen geld is. Een goede sociale

dienst of een vertrouwenspersoon van de school kunnen de dialoog over onbetaalde facturen in stand houden. Zij kunnen samen met de ouders naar oplossingen zoeken en afspraken maken op maat.

6. Les- en schoolmateriaal

Vraag

- Kunnen handboeken niet beter aangekocht worden door de school en vervolgens verhuurd worden aan de gezinnen voor een klein bedrag?
- Kunnen invulboeken niet vervangen worden door eigen uitgewerkt lesmateriaal?
- Moeten alle fotokopieën noodzakelijk aan de ouders doorgerekend worden?
- Kan er jaarlijks geen tweedehandsverkoop voor boeken en ander noodzakelijk lesmateriaal georganiseerd worden?
- Waarom de leerlingen het aangekochte materiaal ook niet thuis laten gebruiken?

6.1 Wees voorzichtig met digitale oplossingen

Niet elk gezin in armoede beschikt over een computer of heeft toegang tot het internet. Ook over een printer beschikt men meestal niet en bovendien is printinkt bijzonder duur. Taken die de leerling op de computer of via het internet moet maken en vervolgens afprinten, zijn misschien wel gemakkelijk voor de leerkrachten, maar zijn minder vanzelfsprekend voor die leerlingen die het thuis niet breed hebben. Geef dan ook aan alle leerlingen de mogelijkheid om op school computers en printers te gebruiken. Voor het printen van documenten kan men altijd werken met een betaalsysteem, waarbij voor gezinnen in armoede een goedkoper tarief geldt.

6.2 Slim schoolmateriaal

Zeker in de eerste graad van het secundair onderwijs veranderen nog heel wat leerlingen van richting. Probeer daarom in de mate van het mogelijke gratis schoolmateriaal aan te bieden. Denk ook even op lange termijn: wanneer een rekenmachine nodig is in het eerste jaar, zorg er dan voor dat die kan gebruikt worden tot en met het laatste jaar en dat er niet bij elke graad een nieuwe moet gekocht worden.

Aandachtspunt

Maak afspraken met je boekenleverancier

Steeds meer secundaire scholen besteden het verdelen van schoolboeken uit aan een externe firma. Dat betekent echter ook vaak dat ze geen zicht meer hebben op wie de boeken niet of moeilijk kan betalen. Het gevolg van niet kunnen betalen aan zo'n firma is meestal dat de jongere zonder boeken aan het schooljaar begint (een toestand die in sommige gevallen zeer lang aansleept). Geen optimale omstandigheden voor deze leerling om les te volgen dus... en de leerkracht heeft vaak het raden naar de oorzaak hiervan. Als de school werkt met een externe boekenleverancier, blijf dan nog steeds in de eerste plaats zoeken naar de goedkoopste formule voor elk vak. Help ouders bij de bestelling, als dat via een website moet. Communiceer ook eerlijk aan ouders dat ze de boeken eigenlijk mogen kopen waar ze zelf willen – als ze die liever in een winkel gaan halen dan online te bestellen, dan is dat hun recht! Bovendien kunnen schoolbesturen afspraken maken met de leveranciers over gespreide betalingen, facturatie, invordering, levering... Zo vaak je als school erover dat je visie en ethiek ook hierin bewaard blijft. De raamcontracten van onderwijskoepels helpen hier ook bij. Probeer je te verplaatsen in de ouder in armoede met enkele kinderen in het SO die in de zomer twee facturen van rond de €300 mee naar huis krijgt - alleen voor de boeken.

7. Activiteiten binnen en buiten de schoolmuur

Kernidee

Kinderen in armoede worden sneller uitgesloten dan men zich realiseert. Zorg ervoor dat alle leerlingen altijd kunnen deelnemen aan de door de school georganiseerde activiteiten. De financiële bijdragen om deel te nemen, zouden uitsluiting niet in de hand mogen werken.

7.1 Maak de sportdag en uitstappen zo goedkoop mogelijk

Er zijn tal van creatieve oplossingen die de kosten van een sportdag kunnen drukken. Door fietsen te gebruiken bijvoorbeeld, of door de sportdag te laten doorgaan in een lokaal park of bos. Lokale besturen kunnen steeds aangezocht worden om sportfaciliteiten gratis of goedkoop ter beschikking te stellen.

Wat u beter niet doet: aan de leerlingen zelf de keuze laten tussen activiteiten die gratis zijn en activiteiten die betalend zijn. Onbedoeld veroorzaakt men zo een nieuw mechanisme van uitsluiting, omdat dit voor leerlingen in armoede eigenlijk geen echte keuze is. Kijk uit naar uitstappen die vooral lokaal kunnen georganiseerd worden. Heel wat musea en natuurparken hanteren interessante formules voor scholen.

7.2 Leve de fiets

Vervoer met de auto, gebruik van het openbaar vervoer, een bus inhuren om op uitstap te gaan: het zijn kosten die allemaal behoorlijk hoog kunnen oplopen. De fiets is zeker een (gezond en milieubewust) alternatief. Niet elke leerling hoeft daarom een fiets te bezitten: steden en gemeenten hebben vaak fietsuitleendiensten, waar je fietsen kunt lenen of huren.

Aandachtspunt

Denk ook eens aan de wat minder zichtbare kosten

Bij heel wat schoolse activiteiten horen kosten waar het gemiddelde middenklassegezin amper bij stilstaat. Denk aan (sport)kledij en aangepast schoeisel zoals rubberlaarzen bij uitstappen, openbaar vervoer, tassen, brooddozen... Het financieel team kan dit in kaart brengen en via de vertrouwenspersonen contact opnemen met de gezinnen in armoede, om samen te overlopen wat er allemaal nodig is en om samen naar een quasi kosteloze oplossing te zoeken.

Vraag

Zijn al die meerdaagse uitstappen werkelijk nodig? Stel uzelf als school eerlijk de vraag of ze een werkelijke meerwaarde op het pedagogisch project van de school opleveren. In het basisonderwijs helpt de minder scherpe maximumfactuur om de betaalbaarheid te garanderen, maar in het secundair komt het voor heel wat ouders neer op zware kosten. Het Netwerk tegen Armoede is voorstander van slechts één meerdaagse uitstap, in het laatste jaar van het secundair onderwijs. Daar kan sterker naar toe geleefd worden en een spaarsysteem behoort dan zeker tot de mogelijkheden. Een meerdaagse uitstap waaraan diverse leerlingen niet kunnen deelnemen omwille van de kostprijs, is absoluut te vermijden.

8. Een goed schoolkostenbeleid organiseert u samen

8.1 Met andere scholen

Organiseer binnen de scholengemeenschap of samen met scholen van andere netten gemeenschappelijke aankopen van lesmateriaal, machines en studieboeken. Ga na of de infrastructuur niet kan gedeeld worden en/of of er geen gemeenschappelijke uitstappen kunnen georganiseerd worden. Op die manier kun je als school de kosten zeker drukken. Hou er rekening mee dat samenwerking goede afspraken en een nauwgezette opvolging vereist. Het Netwerk tegen Armoede is daarnaast voorstander van een schooloverstijgend solidariteitsfonds. Financieel 'sterke' scholen (lees: met weinig GOK-leerlingen) zouden zo financieel 'zwakke' scholen (lees: met veel GOK-leerlingen) kunnen ondersteunen, extra geruggensteund door een kostenbeheersend beleid in alle scholen. Zeker in de grote scholengroepen die de laatste jaren omwille van bestuurlijke optimalisatie zijn ontstaan, kan dit mechanisme geïmplementeerd worden.

8.2 Met subsidiërende instellingen

Organisaties als BLOSO en Koning Boudewijnstichting bieden tal van ondersteuningsmogelijkheden, ook voor de financiering van projecten, uitstappen of materiaal. Let wel dat deze subsidies veelal van tijdelijke aard zijn en vaak enkel uitgedeeld worden met het oog op echt structurele veranderingen.

8.3 Met (lokale) overheden

Sommige gemeenten en steden zijn zeker te vinden voor een extra inspanning in het kader van het flankerend onderwijsbeleid. Ze kunnen aangemoedigd en overtuigd worden om te werken met kansenvallen of onderwijscheques. Indien een school echt werk wil maken van een kostenbeheersend beleid en een goede communicatie met gezinnen in armoede, zijn ze misschien wel bereid om een deel van de schoolkosten op zich te nemen. Scholen in dezelfde gemeente kunnen daarvoor samen lobbyen.

Aan de slag!

Hoofdstuk 2

Naar een goede communicatie met ouders in armoede

Actieplan & tips

1. Richt een werkgroep communicatie op

Een werkgroep kostenbeheersing heeft pas nut als haar werk ook goed gecommuniceerd wordt. Richt daarom ook een werkgroep communicatie op, een vast team dat kan werken rond de verschillende aspecten van communicatie. Betrek hierbij ook de ouders. Ook hier geldt: de werkgroep kan permanent de communicatie van de school bekijken en jaarlijks, op basis van ervaring, aanpassingen suggereren. Door informatie rond communicatie, ook over schoolkosten, binnen een werkgroep te centraliseren, kan de school een beter zicht krijgen op eventuele problemen. De werkgroep kan het hele schoolteam blijvend sensibiliseren en naar creatieve oplossingen helpen zoeken.

Vraag

- Wie doet wat?
- Hoe gaan we evalueren?
- Welke problemen gaan we eerst aanpakken?
- Waar wringt het schoentje het meest?
- Hoe kunnen we de communicatie van onze school toegankelijker en duidelijker maken?

Aandachtspunt

Probeer te streven naar een mooi evenwicht tussen de diverse betrokken doelgroepen (personeel, ouders...). Deelnemers moeten zich idealiter allen kunnen inleven in elkaars situatie en kunnen luisteren naar elkaars mening en standpunten. Zeker als je je communicatie (infobrieven, website, communicatiekanalen...) onder de loep wil nemen, is het enorm nuttig om daar mensen bij te betrekken die niet elke dag met de werking van de school bezig zijn. Als schoolteam ken je de school soms te goed, zodat je niet meer ziet dat je stappen overslaat voor mensen die de school minder goed van binnenuit kennen – ouders, dus.

2. Waak over een goede interne communicatie

Een kostenbeheersend beleid proberen opzetten binnen de school heeft geen enkel nut als het niet gedragen wordt door zowel directie, leerkrachten, de andere leden van het schoolteam, ouders en zelfs de leerlingen. Iedereen moet achter het project staan. Daarom is het cruciaal dat iedereen op regelmatige basis gesensibiliseerd wordt omtrent het belang van een kostenbeheersend beleid en kennis opdoet omtrent armoede.

De ervaring leert dat het gros van het leraren- en directiekorps zelf opgegroeid is in een middenklassegezin. Zonder gedegen kennis van armoede, reageert men niet altijd even adequaat. Heel wat leerkrachten veronderstellen bijvoorbeeld dat ouders niet geïnteresseerd zijn in het schoolleven van hun kinderen, omdat ze 'anders' reageren of anders communiceren dan de meeste andere ouders. Daar zijn vaak andere redenen voor (verder in deze brochure meer over referentiekaders). Belangrijk is om ook het administratief personeel van de school voldoende te sensibiliseren. Zij komen immers soms nog meer in aanraking met de ouders dan de leerkrachten en functioneren als het ware als het gezicht van de school. Ook aan de leerlingen zelf kan uitgelegd worden dat de school een positief diversiteitsbeleid nastreeft. Praat met de leerlingen over wat armoede precies inhoudt en waarom ook de school daar rekening mee wil houden. Dit kan trouwens pestgedrag omwille van armoede helpen vermijden.

3. Zie de leerlingen zelf niet over het hoofd

Net zoals de mening van de ouders kan gevraagd worden omtrent schoolmateriaal of uitstappen, kan de school daar ook de leerlingen hun zegje over laten doen. Eventueel kunnen (oudere) leerlingen zelf actie ondernemen om de 'sociale kas' een beetje aan te dikken. Voorwaarde is natuurlijk dat dit in een goede sfeer kan gebeuren en dat alle leerlingen betrokken worden en er het nut van inzien. Waak erover dat het zeker geen extra aanleiding geeft voor pesterijen of sociale uitsluiting (bijvoorbeeld door wedstrijden te koppelen aan een pizzaslag), en dat het geld niet opnieuw bij de ouders gehaald wordt.

Aandachtspunt

Vele scholen creëren binnen de schoolmuren studentenjobs. Bij de sollicitaties wordt dikwijls rekening gehouden met het sociaal profiel van leerlingen. Dat is goed. Het Netwerk tegen Armoede raadt wel stellig af om voor leerlingen met financiële problemen specifieke studentenjobs te creëren, als oplossing om de leerling te laten deelnemen aan een meerdaagse uitstap. Het is geen structurele

oplossing en het houdt geen rekening met de 'binnenkant van armoede'. Hoe voelt die jongere zich bij het feit dat hij mag werken voor zijn deelname aan de meerdaagse uitstap, terwijl andere leerlingen sowieso mee mogen en kunnen bijkluizen voor hun zakgeld? Het komt er eigenlijk op neer dat een jongere die al geconfronteerd wordt met een meervoud aan problemen zich ook nog mentaal sterker moet kunnen opstellen om uiteindelijk een 'gelijke' kans te krijgen en mee te kunnen. Een goed bedoelde maatregel riskeert binnen de hierboven beschreven context jongeren in een rol te duwen van 'goede arme', die werkt voor zijn/haar deelname, en de 'slechte arme'.

Aandachtspunt

Communiceer met de leerlingen niet over onbetaalde facturen

Enkel de eerste keer kan de schoolfactuur via de leerlingen aangeboden worden. Verder gebeurt de communicatie over facturen en rekeningen beter discreet, helemaal als er betalingsproblemen zijn. Communiceer dus niet over al dan niet betaalde facturen via de schoolagenda van de leerling. Geef ook geen herinneringen aan onbetaalde schoolfacturen mee met de leerling. De regelgeving laat tactieken zoals het rapport of diploma niet geven omdat de facturen nog niet betaald zijn, niet toe! Zadel de jongeren niet op met nog meer problemen en zorgen dan ze sowieso al hebben en waar ze toch niet veel aan kunnen doen. De relatie die de leerling heeft met de school zou te allen tijde moeten losstaan van het al dan niet betalen van facturen door de ouders.

4. Werk aan het onthaal

Het inschrijvingsmoment is vaak het eerste contact tussen ouders en leerlingen en de school. Maak dus ruim de tijd voor een goede kennismaking en maak er meer van dan een louter administratieve aangelegenheid. Leerkrachten en gezinnen die elkaar al ontmoet hebben, zullen immers gemakkelijker met elkaar contact opnemen indien er zich problemen voordoen. Probeer bij het inschrijvingsmoment al zo uitgebreid mogelijk de werking van de school uit te leggen. Hoe de communicatie zal verlopen, het schoolreglement, de te verwachten schoolkosten, wat de mogelijkheden zijn bij (financiële) problemen, hoe men best contact opneemt indien er vragen of problemen rijzen (gewoon langskomen, een afspraak maken, telefonisch contact). Werk met een vast inschrijvingsteam dat kennis van armoede heeft en bepaalde signalen kan herkennen.

4.1 Zorg voor een ontspannen sfeer

Bij een inschrijvingsmoment komt al eens wat stress kijken, maar het is uitermate belangrijk dat ouders zich meteen welkom voelen. De inschrijvingen, maar ook andere contactmomenten zoals het oudercontact, gaan best door in een aangename omgeving, zoals in een gezellige zithoek met een koffie erbij.

4.2 Breng de gezinssituatie duidelijk in kaart

Vraag tijdens het inschrijvingsmoment naar de gezinssituatie. Vraag naar welke dagen het kind of de jongere bij wie is en wie het kind op welke dagen van school komt afhalen. Vraag zeker ook naar de contactgegevens van alle betrokken partners. Dat kunnen bijvoorbeeld (gescheiden) ouders zijn, maar net zo goed grootouders, voogden, andere familieleden of mensen van instellingen. Zeer noodzakelijke informatie is welke ouder/partner/voogd dient gecontacteerd te worden voor de oudercontacten, rapporten,

schoolreizen en facturen. Idem bij een ongeval of indien er zich problemen voordoen met het kind. Pas het communicatiebeleid van de school ook aan op basis van die gegevens. Bij twijfel omtrent kinderen van gescheiden ouders: vraag een kopij van het echtscheidingsvonnis. Bij heel wat gezinnen in armoede kan het immers om een vechtscheiding gaan. Blijf uiteraard discreet over alle informatie die geboden wordt en vermijd vooroordelen. Probeer de 'middenklasse-bril' af te zetten. Doe dit niet via een formulier dat thuis moet ingevuld worden in de eerste week van het schooljaar, maar tijdens dat eerste gesprek dat je hebt met ouders – dat is zoveel efficiënter.

Laat de ouders direct kennismaken met (leden van) het financieel team en vertrouwensfiguren. Voor de ouders is het handig om meteen te weten bij wie ze terecht kunnen met vragen over schoolkosten en dat ze ook duidelijk een naam en een contactgegevens van die persoon meekrijgen. Het financieel team kan tijdens een inschrijvingsmoment ook uitleg geven over het schoolbeleid inzake kosten en facturen en de mogelijkheden om cash of gespreid te betalen.

4.3 Voorzie voldoende tijd om ook de ouders aan het woord te laten

Geef de ouders tijd om hun verhaal te doen en vragen te stellen. Stel geïnteresseerde vragen: hoe ervaart het kind het schoolleven, wat waren positieve of negatieve ervaringen, waarom kiezen ze voor de school? Toon oprechte belangstelling in de gezinssituatie. Spring wel zorgvuldig en discreet om met de informatie.

Aandachtspunt

Besef dat het échte verhaal vaak pas later komt

Mensen in complexe (financiële) situaties zijn uiteraard niet altijd geneigd om daar vanaf de eerste ontmoeting

een boekje over open te doen. De schaamte is dikwijls te groot. Meestal is er eerst wat vertrouwen nodig. Bij mensen in armoede kunnen situaties ook pijsnel veranderen. Probeer dus ook in de loop van het schooljaar vaste contactmomenten met vaste vertrouwensfiguren of leerkrachten te organiseren, zodanig dat mensen ook later kunnen komen aankloppen. Dit kan op wekelijkse of maandelijke basis. Mocht de school volgens dit systeem willen werken, zorg dan zeker dat de contactmomenten goed kenbaar gemaakt worden bij de ouders. Verlies ook niet uit het oog dat de situatie van een gezin doorheen het jaar kan veranderen, en zeker in de loop van 6 schooljaren. Voor leerlingen die binnen de school overgaan naar een nieuw jaar wordt vaak geen inschrijvingsmoment ingericht. Hier speelt opnieuw het belang van de vertrouwensrelatie en communicatie met de ouders, zodat zij de school verder op de hoogte willen en kunnen houden.

Aan de slag!

Checklist voor tijdens het inschrijvingsmoment:

De school communiceert met: (meerdere keuzes mogelijk)

- De moeder en de vader samen
- De moeder
- De vader
- Volgende ouder krijgt de communicatie in kopie
- Grootouder
- Voogd
- Instelling

Adres moeder

Adres vader

Adres voogd/instelling

E-mailadres / telefoon/ gsm

In geval van co-ouderschap: wanneer is het kind bij welke ouder? Wie ondertekent de documenten?

5. Andere contactmomenten

Kernidee

Wanneer de ouders naar het inschrijvingsmoment, het oudercontact of een andere activiteit op de school komen, is het belangrijk om hen ook aan het woord te laten en belangstelling te tonen voor wat zij over hun kind(eren) te vertellen hebben. Geef correcte informatie over de prestaties en het gedrag van het kind, ook als die negatief zijn, maar probeer dan desondanks ook positieve zaken aan te halen. Probeer ook de inspanningen van de ouders te zien en te erkennen. Neem tijd om te luisteren en om te verifiëren of de boodschap wel degelijk aankomt zoals bedoeld. Maak op het einde van het gesprek altijd heel concrete afspraken, die desnoods op een blad papier genoteerd worden.

Luister ook naar de ouders om tot een echt gesprek te komen.

Vraag

- Wat wil u weten van de ouders over het kind?
- Wat wil u melden over het kind in kwestie?
- Wat wil u bereiken met het gesprek?
- Welke afspraken wenst u te maken?

Aandachtspunt

Interpreteer het oudercontact flexibel

Voor de school is het belangrijk dat zij de ouders een paar keer per schooljaar ontmoet. Voor ouders in armoede is het echter niet altijd vanzelfsprekend om zich aan de data van vastgelegde oudercontacten te houden. Schaamte, een hoofd vol problemen, een deurwaarder die de volgende dag aan de deur dreigt te staan: het zijn allemaal redenen die kunnen meespelen wanneer men zijn afspraken niet nakomt. Als school kan u daar maar beter flexibel in zijn. Geef aan de ouders ook de mogelijkheid om op andere momenten eens met iemand van de school samen te zitten. Tijdens het inschrijvingsmoment kunnen daar via een invulformulier bijvoorbeeld concretere afspraken rond gemaakt worden. Voorzie mogelijkheden voor anderstalige ouders (tolken). Hou ook de kracht van positieve boodschappen in het achterhoofd en roep ouders niet enkel naar de school voor slechtnieuwsgesprekken.

Checklist contactmomenten

De volgende contactmomenten zijn voor de ouders het interessantst. (Meerdere keuzes zijn mogelijk.)

- Het georganiseerd oudercontact op volgende data
- Een gesprek bij het afzetten of ophalen van de kinderen (eventueel na afspraak)
- Een gesprek na afspraak in de loop van het schooljaar
- Een gesprek thuis
- Andere: _____

Scholen en ouders spreken af hoe de communicatie het best kan verlopen. (Meerdere keuzes zijn mogelijk.)

- De school maakt tijdens het schooljaar een afspraak voor een gesprek
- De ouders maken tijdens het schooljaar een afspraak voor een gesprek
- De afspraak voor een gesprek verloopt via de vertrouwenspersoon van de school.
Wie? Suggestie:
- De afspraak voor een gesprek verloopt via een derde:

De volgende plaatsen voor een gesprek zijn voor de ouders het interessantst. (Meerdere keuzes zijn mogelijk.)

- Het gesprek mag plaats hebben in de school
- Het gesprek mag plaats hebben bij de ouders thuis
- Het gesprek mag plaats hebben bij een derde:

5.1 Maak een mondelinge afspraak, eerder dan een schriftelijke

Wilt u met de ouders een afspraak vastleggen voor een contactmoment, maak dan telefonisch of tijdens een informeel contact een afspraak. Niet alle ouders in armoede zijn gewend om een agenda te hanteren of in te plannen, en nog minder om via Smartschool etc. een bepaald tijdsslot zo snel mogelijk in te vullen. Nog eens kort mondeling herinneren vlak voor de afspraak schept ook vertrouwen.

5.2 Voorzie kinderopvang

Ouders in armoede kunnen niet altijd op een breed netwerk van familie en vrienden rekenen. Een babysit is voor hen meestal te duur. Heel wat ouders komen bijgevolg niet naar oudercontacten of andere activiteiten op de school, omdat ze geen opvang voor hun kinderen kunnen voorzien. Soms

brengt men de kinderen dan wel mee naar het contactmoment, wat dan weer storend kan werken. Kinderopvang in een polyvalente ruimte van de school is dus zeker een aanrader.

5.3 Maak gebruik van de informele contacten

Informele gesprekken aan de schoolpoort zijn heel belangrijk, zeker als u te maken hebt met kwetsbare of moeilijk bereikbare ouders. De drempel is immers laag aan de schoolpoort, waardoor ouders al eens sneller een praatje durven maken. Indien een leerkracht een gesprek wil aanknopen omwille van een probleem, kan hij/zij de ouders op dat moment ook uitnodigen voor een langere babbel bij een kop koffie.

Probeer verschillende manieren uit om ouders die je niet vaak ziet, te bereiken, en geef niet op!

5.4 Geef huisbezoeken een kans

Huisbezoeken hebben zeker een meerwaarde. U leert een kind kennen in zijn of haar thuissituatie en kan de ouders aanspreken in hun vertrouwde omgeving. Sowieso is er minder tijdsdruk. Omdat de leerkracht de stap naar de ouders gezet heeft, zullen die zich meer gewaardeerd voelen. Enerzijds vraagt een huisbezoek veel tijd en energie van een leerkracht. Anderzijds kan met een huisbezoek ook tijd gewonnen worden: de problemen zullen veel sneller gekaderd worden en het wederzijds vertrouwen kan groeien. Leerkrachten denken ten onrechte dat de meeste ouders helemaal niet willen dat ze bij hen over de vloer komen. Het tegendeel blijkt echter waar: bij rondvraag is het duidelijk dat heel wat ouders dat net wel op prijs stellen. Hou wel rekening met de volgende richtlijnen: de ouders dienen zelf akkoord te gaan met het bezoek en op voorhand verwittigd te worden. Sommige ouders zijn te beschaamd over de woonsituatie of hebben andere redenen om geen huisbezoek te willen ontvangen – bekijk met hen andere mogelijkheden, bijvoorbeeld bij een vereniging waar ze over de vloer komen. Toon het nodige respect voor een andere manier van leven en wonen. En opnieuw: wees discreet over wat u tijdens het huisbezoek ziet en over wat er besproken wordt, en weet het te plaatsen. Oordeel niet te snel vanuit je eigen referentiekader.

5.5 Communiceer ook met niet-zichtbare ouders

Niet elk kind groeit op bij zijn/haar eigen ouders. Het kind kan in een home of een pleeggezin geplaatst zijn of in een MPI verblijven. Het kan ook bij familie wonen. In andere gevallen is het een van de ouders die 'buitenshuis' verblijft, omwille van bijvoorbeeld een ziekenhuisopname of een gevangenisstraf. Er zijn tal van redenen waarom de dagelijkse zorg en de verantwoordelijkheid voor de opvoeding niet meer binnen het bereik van een of beide ouders kan liggen. Scholen hebben vaak de neiging om louter te communiceren met de ouder die het kind is komen inschrijven of met degene in wiens huis het kind woont. Ouders voelen het verlies van de ouderlijke rol

aan als een diepe mislukking. De school zou de uitdaging kunnen aangaan om ook die niet-zichtbare ouders te betrekken bij beslissingen of op zijn minst op de hoogte te brengen van wat het kind op school doet.

De school kan het best het CLB bij dit proces betrekken. Ouderbetrokkenheid gaat over kwesties zoals de inschrijving, het rapport, de studiekeuze, oudercontacten, schoolreizen, godsdienstlessen of culturele evenementen. Uiteraard houdt de school rekening met alle rechterlijke uitspraken aangaande contact tussen ouders en kinderen en/of ontzetting uit de ouderlijke macht.

Aan de slag!

6. Neem uw schriftelijke communicatie onder de loep

Communicatie vanuit de scholen verloopt nog steeds grotendeels langs schriftelijke weg. Er zijn brieven, mails, digitale leerplatformen, rapporten, agenda's, schoolreglementen, enz. In scholen met een grote populatie aan kwetsbare en allochtone kinderen is de doeltreffendheid van al dat schrijven echter zeer gering. Brieven worden niet gelezen, documenten raken zoek of worden niet ondertekend. Veronderstel als school niet dat de ouders ongeïnteresseerd of weerbarstig zijn, omdat ze niet of niet correct reageren op die schriftelijke communicatie. Beter is het om schriftelijke met mondelinge (telefonische, maar zeker ook persoonlijke) communicatie te combineren, zeker indien het om zéér belangrijke meldingen gaat.

6.1 Vertel in de klas over brieven die meegegeven worden voor de ouders

Wanneer een brief met de leerlingen wordt meegegeven kan de leerkracht er ook kort iets in de klas over zeggen. Kinderen zullen hem dan minder snel vergeten wanneer ze thuis komen. Dit geldt niet wanneer het om een brief voor één specifieke leerling gaat, omdat de indruk gewekt wordt dat het negatief zal zijn en het kind daardoor gepest kan worden. Stuur die brief dan met de post op.

6.2 Hanteer specifiek voor de schriftelijke communicatie eenvoudige en heldere taal

Soms beseffen we niet hoe moeilijk of hoe specifiek onze woordenschat precies is. Mensen in armoede klagen echter vaak over te moeilijk taalgebruik en lezen dergelijke brieven bijgevolg vaak niet door. Er kan niet genoeg op gehamerd worden: communiceer met de ouders in eenvoudige, heldere 'ments taal'. Bij twijfel kunnen teksten altijd eens nagelezen worden door mensen die iets verder van de school staan, organisaties die met kansarmoede bezig zijn of door de redactie van 'Wablieft'. Zij kunnen zeker een hele hoop bruikbare tips meegeven.

Aandachtspunt

Hou het schoolreglement leesbaar

Eenvoudig en kort, zo ziet een schoolreglement er idealiter uit. Via het schoolreglement kan de school zeer goed aan de ouders duidelijk maken wat de verwachtingen zijn en wat de school belangrijk vindt. Sommige scholen willen zich juridisch indekken door middel van een vaag of juist erg gedetailleerd, moeilijk geschreven reglement. Dat wekt

wantrouwen op. Bovendien heb je achteraf een hoop problemen omdat ouders iets tekenen wat ze niet begrijpen.

7. Werk aan vertrouwen

Kernidee

Het creëren van een vertrouwde omgeving begint al tijdens het inschrijvingsmoment, maar moet ook tijdens het schooljaar gevolgd worden. Hoe? Door te werken met vertrouwensfiguren, de contacten met de ouders niet te beperken tot communicatie via Smartschool of de schoolagenda en door de informele ontmoetingen ten volle te benutten. De opdracht is om een brug te slaan tussen de ouders en de scholen door communicatie op gang te brengen en door aan ouderparticipatie te werken.

7.1 Communiceer ook positief, met zowel ouders als leerlingen

Probeer tegenover elke negatieve boodschap die over een kind of jongere moet gecommuniceerd worden, toch ook enkele positieve zaken te stellen. Gebruik de zogenaamde sandwich-methode: probeer een negatieve boodschap zo veel mogelijk in te passen tussen positieve meldingen.

7.2 Vermijd geroddel

We kunnen het niet genoeg benadrukken: ga discreet om met het verhaal van de ouders of met de kennis over bepaalde gezinssituaties. Vaak zijn die bij mensen in armoede complexer of moeilijker, zeker in vergelijking met standaardgezinnen uit de middenklasse. Probeer echter geroddel in de lerarenkamer en morele oordelen te vermijden, zelfs als ze 'goed bedoeld'

zijn. De commentaar die leerkrachten of ander schoolpersoneel hebben op bepaalde gezinssituaties, zullen het betrokken gezin vroeg of laat ook ter ore komen. Besef dat dit het vertrouwen onherroepelijk beschadigt en de relaties behoorlijk kan doen verkoelen.

7.3 Bij problemen, zoek samen met de ouders naar oplossingen

Er is geen toverformule om onbetaalde schoolrekeningen of andere problemen op te lossen. Wel is het zo dat een open en uitnodigende houding vaak het beste resultaat geeft. Nodig de ouders uit voor een open gesprek. Maak duidelijk dat de school meer dan bereid is om samen te zoeken naar de meest haalbare oplossing. Een goede tip is dat de oplossingen die door de ouders zelf aangereikt worden, vaak het meeste kans op slagen hebben. Overloop met de ouders systematisch de rekeningen die nog openstaan.

Nodig ouders uit bij problemen: een persoonlijk gesprek kan veel oplossen.

Bespreek vervolgens de mogelijkheden die geboden worden vanuit de school (gespreide betalingen, een bijdrage vanuit de sociale kas, schooltoelages, enz). Als u de zaken maar bespreekbaar maakt, zullen ouders zich veel beter begrepen voelen in hun moeilijke situatie en meer vertrouwen in de school krijgen.

Aandachtspunt

Werk met brugfiguren, vertrouwenspersonen en/of ervaringsdeskundigen

De voordelen van werken met vaste vertrouwenspersonen haalden we eerder aan. Werken met brugfiguren is een systeem waardoor mensen in armoede zich kunnen laten begeleiden door een vertrouwensfiguur in hun contacten met de school. Als de school met hen samenwerkt, zorg er dan ook voor dat deze personen gekend zijn bij en bereikbaar voor (kwetsbare) ouders, zodat ze weten bij wie ze terecht kunnen en wanneer. Werken met opgeleide ervaringsdeskundigen is een andere mogelijkheid. Ervaringsdeskundigen kunnen leerkrachten ondersteunen in hun omgang met kinderen en ouders in kansarmoede. Zij weten immers hoe men best op bepaalde verhalen of situaties reageert en kunnen ook 'vertalen' wat mensen in armoede bedoelen. Een ervaringsdeskundige op school zou wel eerder een aanvulling op de werking van de school moeten zijn. Hij/zij werkt dan ook bij voorkeur vanuit een andere organisatie, zoals het CLB, of het lokaal bestuur. Rechtstreeks contact tussen de school en de leerkracht enerzijds en de ouder in armoede anderzijds is en blijft de ideale piste. Maar als er iets mis gaat, moet de ouder ook kunnen terugvallen op zijn 'netwerk'.

8. Hou rekening met het verschil in referentiekader

De mate waarin de school zich kan inleven in de ouder is de allerbelangrijkste voorwaarde om tot een goed gesprek te komen. De school en de ouder in armoede ervaren contacten vaak zeer verschillend. Ouders in armoede kampen met een gevoel van minderwaardigheid ten aanzien van de leer-

krachten of leden van de directie. Ze durven niet komen omdat ze vroeger negatieve ervaringen hadden op oudercontacten of ze hebben schrik voor bemoeizuchtige vragen over hun situatie. Dit vraagt o.m. inzicht in diversiteit en kwaliteitsvolle interacties. Train het schoolpersoneel, inclusief de mensen van het secretariaat, om zo veel mogelijk inlevingsvermogen op te brengen. Mensen in armoede worden een leven lang geconfronteerd met vooroordelen en negatieve houdingen. Dit maakt hen zeer gevoelig voor de niet-verbale lichaamstaal van hun gesprekspartners. Ze voelen zich sneller bekeken en gekeurd en formuleren als gevolg daarvan sneller een scherpe reactie. Soms begrijpen ze de leerkrachten en directieleden verkeerd, omwille van de 'andere' taal. Ouders in armoede hebben niet altijd dezelfde vaardigheden ontwikkeld als leerkrachten die uit middenklassegezinnen komen, bijvoorbeeld om hun mening of gevoelens te uiten. Door een sterk aanwezig minderwaardigheidsgevoel en slechte ervaringen gaan ze snel in de verdediging. Net omdat ze zich niet begrepen voelen en niet dezelfde taal spreken, reageren ze emotioneler. De school moet dit kunnen voorzien en toch in staat zijn om de communicatie terug in goede banen te leiden. Vormingen rond communicatieve vaardigheden kunnen leerkrachten en administratief personeel zeker alerter maken voor dergelijke signalen.

Armoede is meer dan een gebrek aan geld. Het heeft ook een binnenkant.

8.1 Hanteer in alle vormen van communicatie een aangepast taalgebruik

De school staat vaak ver af van de leefwereld van mensen in armoede. Besef dat veel zaken die voor het onderwijspersoneel vanzelfsprekend zijn, dat niet zijn voor mensen die in armoede leven. De gehanteerde spreektaal is om te beginnen vaak al helemaal anders. Bovendien is er zeker ook een andere cultuur met soms andere waarden en normen. Zaken die voor mensen in kansarmoede dagelijkse realiteit zijn, zoals kinderen die geplaatst zijn of deurwaarders of schulden hebben, worden op de meeste scholen niet besproken en zijn daar zelfs taboe.

Hou rekening met de diversiteit van de gezinnen: niet iedereen kent de schoolcultuur even goed, niet iedereen heeft het Nederlands als moedertaal.

Logisch dan ook dat die ouders snel het gevoel krijgen dat ze op de school niet thuishoren en zich minderwaardig voelen. Ze zullen bijgevolg niet snel geneigd zijn om bij de school aan te kloppen als er problemen zijn. Ze denken dat het schoolpersoneel hen de schuld gaat geven, dat die hen als slechte ouders zullen zien, dat ze zich gaan willen bemoeien met privé-zaken... Net daarom is het zo belangrijk dat het schoolteam ook kennis van armoede opdoet. Zo zal men veel beter beseffen dat men tijdens contacten vakjargon dient te vermijden. Probeer alles in 'mensentaal' uit te leggen, zonder daarom naar kindertaal over te schakelen. Het is niet omdat mensen die in armoede leven niet altijd een uitgebreide of dure woordenschat hebben, dat ze dom zijn. Eenvoudige en korte zinnen gekoppeld aan een open en vriendelijke houding werken het best.

8.2 Communiceer lang genoeg op voorhand

De meest toegankelijke communicatie blijft het persoonlijk contact. Eens een foldertje meegeven volstaat niet. In het begin van het schooljaar worden de ouders vaak overstelpt met allerlei documenten en informatie. Schoolreglementen worden dan niet altijd aandachtig gelezen en communicatie over schoolkosten wordt dan gemakkelijk over het hoofd gezien. Nog eens apart communiceren over schoolkosten en betalingen, enkele weken na de start van het schooljaar, kan zeker helpen. De schoolkosten kunnen ook besproken worden bij informele ontmoetingsmomenten of tijdens oudercontacten. Probeer als school op diverse manieren en zeer regelmatig aan alle ouders te laten weten bij wie ze terecht kunnen met vragen of problemen. De werkgroepen kostenbeheersing en communicatie kunnen samen een duidelijke lijst opmaken met de te verwachten schoolkosten. In het beste geval kan die lijst al meegegeven worden op het einde van het voorgaande schooljaar. Zo kunnen ouders zich al enkele maanden voorbereiden op de kosten die eraan komen én eventueel bij de koopjes in juli al enkele zaken aanschaffen. Sowieso wordt de lijst best nog eens meegegeven (en overlopen) tijdens het inschrijvingsmoment.

8.3 Bij problemen, speel kort op de bal

Neem telefonisch contact op met de ouders of spreek ze persoonlijk aan (bijvoorbeeld aan de schoolpoort) om hen voor een gesprek uit te nodigen. Bij mensen in armoede is dat de ideale manier om contact op te nemen. Ze zijn immers niet snel geneigd brieven te lezen (of zelfs te openen), omdat die vaak slecht nieuws brengen. Probeer tijdens het gesprek te achterhalen wat werkelijk het probleem is. Probeer ook een onderscheid te maken tussen niet willen of niet kunnen betalen. Opgepast: de schaamte kan diep zitten wanneer men werkelijk niet kan betalen. Zoek samen naar een oplossing en overloop met de ouders al de mogelijkheden die de school biedt op het vlak van betalingen. Wanneer de betaling van de factuur dan nog steeds uitblijft, herhaal alles nog eens. Bel nog eens en nodig de ouders nog eens uit voor een gesprek. Bekijk nogmaals de diverse opties. Is er een datum waarop de ouders het volledige bedrag wel in één keer kunnen betalen? Wil men de som aflossen in meerdere schijven, zo ja, voor welk maandelijks bedrag? Hebben de ouders een ander voorstel? In nog een volgende fase kan eventueel over schuldaflossing gesproken worden met het OCMW.

Vraag

- Hoe is het voor de ouder om naar een oudercontact te komen?
- Met welke bril kijkt die ouder naar de leerkrachten, naar de school - en omgekeerd: hoe kijkt de school/leerkracht naar die ouder?
- In welke omstandigheden leven deze mensen?
- Welke verwachtingen hebben zij van hun kinderen?
- Wat verwachten ze van de leerkrachten en van de school in het algemeen?
- Respecteer ik als leerkracht, directeur... de ouder in zijn/haar rol en kracht (binnen het partnerschapsdenken), en zie ik die rol als evenwaardig?

Aandachtspunt

Elke school kan ervan uitgaan dat de ouders van haar leerlingen sowieso betrokken zijn. Alleen geeft niet iedereen dezelfde invulling aan die betrokkenheid. Ook hier weer speelt communicatie een grote rol. Wees duidelijk in wat de school verwacht van de ouders, en geef ouders de kans om hun verwachtingen naar de school te uiten. Als beide partijen elkaars rol (h)erkennen en valideren, kan een echt partnerschap ontstaan, en daar heeft iedereen baat bij.

Blijf dus proberen...

Als u merkt dat steeds dezelfde ouders niet bereikt worden, afwezig blijven..., pas dan de kanalen en aanpak aan. De school moet de eerste stap (blijven) zetten!

Aan de slag!

Nawoord

Een structurele aanpak naar een kostenbeheersend beleid in alle scholen is noodzakelijk. Maximumfacturen kunnen, ook in het secundair onderwijs, in dat kader een sterk instrument zijn. Dit is een aanbeveling die het Netwerk tegen Armoede zal blijven doen aan het beleid, maar die ook kan gerealiseerd worden binnen één school, scholengemeenschap of scholenkoepel. Andere mogelijke maatregelen worden voorgesteld en geduid in deze publicatie. Maar het schoolteam is natuurlijk niet de enige die iets kan doen aan het probleem van gezinnen in armoede om de schoolfactuur te betalen. Ook de Vlaamse overheid kan en zal nog veel (moeten) doen, bijvoorbeeld op het vlak van schooltoelagen. Het Netwerk tegen Armoede is van mening dat de bedragen van de schooltoelagen moeten verhoogd worden, zeker voor de laagste inkomens, zodat ze aangepast zijn aan de reële kost van een studierichting. Een differentiatie vanaf de tweede graad secundair dringt zich op, gezien de uiteenlopende kosten voor studierichtingen. Het Netwerk tegen Armoede pleit daarom voor de invoering van studietoelagen op maat, in verhouding met de reële studiekosten. Een bijkomend voordeel is dat voor de ouders de overgang tussen het lager en het secundair onderwijs wat minder drastisch zou zijn qua kosten.

Sinds 2019 zijn de schooltoelagen opgenomen in het groeipakket en worden ze automatisch uitbetaald. Dat is een vooruitgang, en we hopen dat ze daardoor sneller bij alle gezinnen terecht komen die er recht op hebben. Het toekennen en uitkeren van schooltoelagen blijft wel gekoppeld aan voldoende aanwezigheid op school. Het Netwerk tegen Armoede zou dat liever anders zien. Afwezig zijn heeft bij mensen in armoede vaak meer met reële omstandigheden en praktische zaken te maken dan met slechte wil. De toelage, die vaak al uitgegeven is aan onderwijskosten, moeten terugstorten omwille van 'spijbelgedrag' is bijzonder pijnlijk voor mensen in armoede. Men ervaart dit bovendien als een bijkomende bestraffing en discriminatie: gezinnen die geen schooltoelage ontvangen, worden niet op die manier

financieel beboet voor problematische afwezigheden van de kinderen. Met andere woorden: wij blijven samen met scholen, ouders, scholieren en beleidsmakers mee de strijd aanbinden voor betaalbaar onderwijs voor iedereen.

Leesvoer

Algemeen

Jan De Mets. 'Onderwijs, dagelijkse kost? Kostenbeheersing in het secundair onderwijs. Een verkenning.' Koning Boudewijnstichting, 2009. Gratis downloadbaar op www.kbs-frb.be.

Reeks rond schoolkosten op Klasse.be.

Referentiekader

Ook op klasse.be: de 12 brillen om naar kinderarmoede te kijken van professor Baldwin van Gorp (volledige onderzoek naar framing en counterframing op de website van de Koning Boudewijnstichting onder de titel 'Weg van het stigma. Hoe kunnen we anders communiceren over kinderarmoede?' Koning Boudewijnstichting, 2015. Gratis downloadbaar op www.kbs-frb.be.)

Stappen naar kostenbeleid

'Zeven stappen verder. Zeven stapstenen naar een goed(koop) onderwijs'. SOS – Schulden op school. Garant, 2007. ISBN: 979-90-441-2214-5.

Op de website van het project 'Samen tegen onbetaalde schoolfacturen' vind je een uitgewerkt stappenplan, leidraden en voorbeelden die kunnen

inspireren tijdens de zoektocht naar een kosten- en armoedebeleid op school. Gratis te downloaden op www.aanpakschoolfacturen.be.

In het schooljaar 2017-2018 werd door HIVA een bevraging bij ouders uit het leerplichtonderwijs afgenomen: de studiekostenmonitor. Dit instrument meet de studiekosten die ouders maken voor het onderwijs van hun kind. Je kan het rapport raadplegen via <https://hiva.kuleuven.be/nl/nieuws/docs/sono-2018-ol3-3-1-website.pdf>

Referentie: De Norre, J., Havermans, N. & Groenez, S. (2019). Studiekosten in de eerste graad van het secundair onderwijs. Gent: Steunpunt Onderwijs-onderzoek.

De volledige publicatie is gratis te downloaden via:
www.netwerktegenarmoede.be. Daar kunt u ook terecht
voor meer info, standpunten, ons vormingsaanbod en dossiers.

Het stappenplan met de tips werd uitgewerkt door de verenigingen en
deelnemers van de overleggroep onderwijs van het Netwerk tegen
Armoede. Als u suggesties, aanvullingen, good practices, of vragen voor
ons heeft over dit thema of de info in deze publicatie, dan mag u steeds
contact opnemen met onze stafmedewerker onderwijs, van wie de
gegevens terug te vinden zijn op de website:
www.netwerktegenarmoede.be/contact.

Met veel dank aan Sieg Monten, die stafmedewerker onderwijs van het
Netwerk tegen Armoede was toen deze brochure is ontstaan.

Colofon

Coördinatie Nele Schroyen

Vormgeving www.dearbrand.be

Fotografie Mina Van Elewyck

V.U. David de Vaal, Netwerk tegen Armoede

Info

Vooruitgangstraat 323, bus 6, 1030 Brussel

www.netwerktegenarmoede.be

T: 02/204 06 50

info@netwerktegenarmoede.be

Vlaanderen
verbeelding werkt

